

נושא העבודה

כשירות שופטים

תאריך: דצמבר 2015

העבודה מוגשת בחסות העמותה של

נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית

בעבודה זו בחרתי להציג את הנושא כשירות שופטים. הדגש בעבודה זו יהיה על סיטואציות בהן שופט יהיה חייב לדווח על הימצאותן בפסק הדין. בחרתי בנושא הנ"ל לעבודה שלי מתוך התעניינות בו, מתוך רצון להבין מה הן אותן חקיקות הקשורות לשופט בעת המשפט וחיובו להיות ניטראלי. נושא זה ביטא מאז הוא מעולם מקור לאמינות השופט וידיעה שאם חוקים של כשירות השופט מתקיימים פסק הדין יהיה הוגן וללא שום רימה. בנוסף, אבדוק את עמת המשפט העברי בנושא זה תוך שימת דגש על שלוש סוגיות מרכזיות- טוהר השיפור, לא תכירו פנים ויחסי פסילות בין שופט לעורך דין. במשפט העברי אראה איך התייחסו בעבר לכשירות השופטים ומה המגבלות וההיתרים הקיימים שם.

מתוך סקירת הנושא במשפט הישראלי, נראה כי הסדירו חוקים בקשר לכשירות השופטים
ולסיטואציות הקשורות לענף.

תוכן עניינים

1	הקדמהאישית
3	מבוא
4	פרקראשון-גישת המשפט העברי
4	טוהר השיפוט
6	לא תכירו פנים במשפט
7	יחסי פסלות בין שופט לעורך דין
8	פרק שני-גישת המשפט הישראלי
8	טוהר השיפוט
12	לא תכירו פנים המשפט
13	יחסי פסלות בין שופט לבין עורך דין
16	פרק שלישי- השוואה בין הגישות
16	טוהר השיפוט
16	לא תכירו פנים

17 יחסי פסלות בין שופט לעורך דין
18 סיכום
19 ביבליוגרפיה
20 ניספחים

מבוא

נושא העבודה כשירות שופטים עוסק בדרישות שקיימות על השופטים בשביל לשפוט משפט הוגן וצודק. בעבודה זו אני עסקתי בשלוש סוגיות: טוהר השיפוט, לא תכירו פנים במשפט ויחסי פסלות בין שופט לעורך דין. בעבודה זו אני אקח את שלושת סוגיות אלה ואדון בחוקיהן והתייחסותן במשפט העברי וכן במשפט הישראלי בשתי פרקים שונים, ולאחר מכן בפרק השלישי אשווה בין הסוגיות במשפט העברי ובמשפט הישראלי ואראה אם קיים דמיון ונקודות שיוון או שלא קיים דמיון בין שתי המשפטים.

שמחתי מאוד על בחירת הנושא, נושא זה מעניין ומרתק. הנושא זה אפשר לי להשכיל בנושא שלא הכרתי לפני כן, ואני גאה על בחירתו.

פרק ראשון - גישת המשפט העברי

פרק זה יציג את גישת המשפט העברי בנושא כשירות שופטים. אבחן שלוש סוגיות נבחרות בנושא : טוהר השיפוט (שוחד) , לא תכירו פנים במשפט ויחסי פסילות בין שופט לעורך דין ומורשה.

טוהר השיפוט

אחת הגישות לניהול משפט צודק הוא איסור על לקיחת שוחד המשפט "לא תטה משפט לא תכיר פנים ולא תקח שחד כי השחדיעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים" ¹כלומר, יש בתורה איסור חמור על לקיחת שוחד מכיוון שעל השופט לעשות משפט צדק ואמת וקבלת השוחד מבטלת את זה.

¹דברים פרק ט"ז פסוק י"ט

- שוחד דברים

המושג "שוחד" כולל לא רק כסף ושווה כסף, אלא אף הטבות ושירותים, מה שהגמרא מכנה "שוחד דברים". אלא גם נתינת כבוד לרב, שהאדם חייב בו, אם יש בו כדי ליצור רושם טוב לשופט כלפי שיקולו, כבר יש בו איסור משום "ולא תקח שוחד".

הגמרא מציגה כמה מקרים בהם התקיים שוחד דברים ולחכמים ניתנו טובות הנאה, במסכת כתובות² כתובות טובות מאדם שלא בהקשר ניהול משפטו, ואחר כך בא לדין לפנייהם, והחכמים פסלו עצמם מכיוון שידעו שכך אי אפשר לקיים משפט צדק.

לדוגמא מסופר על אחד מגדולי ישראל שבאה אליו אלמנה ענייה ובכתה לו והוא קם ופסל את עצמו מכיוון שגם בכי הוא דבר שוחד.

- שוחד מאוחר

מהו שוחד מאוחר? שוחד מאוחר הוא נתינה של הטבות הנאה אך לאחר המשפט כלומר, נגמר המשפט, ומי שיצא זכאי הביא לשופט מתנה כי זיכה אותו. הרמ"א אוסר על קבלת שוחד מאוחר³, ויש להניח שישוד האיסור קיים בגלל חשש שמנהג זה עלול לגרום לשופט להיות מושפע במהלך הדין ממחשבות פסולות, כגון השפעה על החלטתו ועל המתנה שהוא עשוי לקבל מהזוכה.

- שוחד למנוע עיוות לדין

פוסקי ההלכה דנו בסוגיה: האם רק השופט צריך להיפסל במקרה שלקח שוחד או שגם מי שנתן את השוחד פסול.

החיד"א⁴ (ר' חיים יוסף דוד בר' יצחק זכריה אזולאי, ארץ ישראל-איטליה, המאה הי"ח) פסק כי זהו איסור מוחלט, ואין אומרים לבעל דין לחטוא במתן שוחד, בשביל שיזכה הזכאי.

ר' חיים יאיר בכרך⁵ (אשכנז, המאה הי"ז) עוסק בנושא זה, ושואל למה בתורה מצאנו איסור "ושחד לא תקח", אך מדוע לא נאמר בתורה ושוחד לא תיתן? לדעתו, ההסבר לכך הוא, שעיקרו של

² כתובות קה ע"ב.

³ על טוהר השיפוט ועל פסלות שופט מאמרה של רחל שלו-גרטל

⁴ ברכי יוסף, חושן משפט, סימן ט, סעיף ג

⁵ שו"ת חוות יאיר, סימן קלו.

איסור השוחד אינו בעצם הנתינה, אלא בשיבוש המשפט שהוא גורם. כך, למשל, הנתבע חושב שהשופט יפסוק נגדו. ניתן להגיד שזו הסיבה שהוא נותן שוחד לשופט למרות שאפשר לומר שהנתבע יודע שהוא יזכה בדין לא כמו השופט, מכיוון שהדיין לא יודע מראש מי יזכה בדין, והשוחד עלול לשבש את החלטתו של השופט ולהביא לתוצאה שגויה. האיסור העיקרי הוא על המקבל, הדיין, ואילו האיסור על נותן השוחד אינו אלא מכיוון שהוא מכשיל את המקבל. הרב בכרך אומר בסיכום דבריו כי אם האדם יודע שבעל דינו משקר, והוא נותן שוחד לשופט רק כדי לקבל את המגיע לו, הוא פטור מדיני שמים.

לא תכירו פנים במשפט

כלל 4, הקובע שהשופט "ישפוט משפט צדק, לא יטה משפט ולא יכיר פנים", מנוסח בעליל על פרשנותו: "ושפטתם צדק... לא תכירו פנים במשפט" (דברים א, טז-יז); ובפרשת שופטים "לא תטה משפט ולא תכיר פנים" (דברים טז, יט)⁶.
זזה לשון הרמב"ם בעניין זה⁷:
"אסור לדיין לדון למי שהוא אוהבו, אף על פי שאינו שושבינו ולא רעו אשר כנפשו; ולא למי ששונאו, אף על פי שאינו אויב לו ולא מבקש רעתו. אלא צריך שיהיו שני בעלי דינים שווים בעיני הדיינים ובלבם. ואם לא היה מכיר את אחד מהם ולא מעשיו - אין לך דיין צדק כמוהו."
כל כך מחמירים באיסור ניגוד עניינים אצל השופט, עד שאמרו שגם כשיש חשד לנטייה קלה של השופט לטובת אחד מבעלי הדין, ראוי לשופט להימנע מלשפוט בעניין, למרות שאף צד לא ביקש זאת. הרמב"ם האריך בדבר והביא בעקבות התלמוד דוגמאות אחדות לעניין זה. וזה לשונו⁸:
ולא שוחד ממון בלבד [נאסר], אלא אפילו שוחד דברים. ומעשה בדיין אחד שהיה עולה בדוגית קטנה לעבור בנהר, ופשט אחד ידו וסייעו בעלייתו, והיה לו דין, ואמר לו הדיין: "הריני פסול לך לדין".

⁶ראה, למשל: בד"מ 2/88 שר המשפטים נ' השופט ארבל, פ"ד מב(3) 63; בד"מ 3/88 שר המשפטים נ' השופט חריפאי, פ"ד מב(3) 69; ולאחרונה: בד"מ 2461/05 שרת המשפטים נ' השופטת הילה כהן (טרם פורסם).
⁷רמב"ם, הלכות סנהדרין, פרק כה, הלכה ד.
⁸שם, הלכה ג.

ומעשה באחד שהעביר אָבְרָה נוצה של עוף מעל רדיד הדיין, ואָחַר כיסה רוק מלפני הדיין, ואמר לו: "הריני פסול לך לדין". ומעשה באחד שהביא מתנה אחת ממתנות כהונה לדיין כהן, ואמר לו: "פסול אני לך לדין". ומעשה באריס אחד של דיין שהיה מביא לו תאנים מתוך שדהו מערב שבת לערב שבת. פעם אחת הקדים והביא בחמישי בשבת, מפני שהיה לו דין, ואמר לו הדיין: "הריני פסול לך לדין". אף על פי שהתאנים משל דיין, הואיל והביאן שלא בזמנם, נפסל לו לדין. כלל 5(ג), הקובע כי "שופט לא יגור מפני איש"⁹, נוסח על פי הנאמר בפרשתנו: "לא תגורו מפני איש" (דברים א, יז)¹⁰. וכמוהו גם כלל 6, המבטא את אחד העקרונות הגדולים במשפט העברי: "שופט ינהג בבעלי הדין בשוויון: לא ישא פני דל, ולא יהדר"

יחסי פסלות בין שופט לעורך דין

אחת מעילות הפסלות במשפט העברי היא יחסי קרבה בין השופט לעורך הדין. לשון רבי יוסף קארו בשולחן ערוך¹¹:

"אסור לאדם לדון למי שהוא אוהבו, אעפ"י שאינו שושבין ולא רעו אשר כנפשו, ולא למי ששונאו, אעפ"י שאינו אויב לו ולא מבקש רעתו. אלא צריך שיהיו שני בעלי דינים שווים בעיני הדיינים ובליבם. ואם לא היה מכיר את שום אחד מהם ולא את מעשיו, אין לך דיין צדיק כמוהו" הנמוק לאיסור הקיים על הדיין לדון בעל דין שהוא אוהבו או שונאו כתוב בתלמוד בשם רב פפא: "אסור לדיין לדון את דינו של מי שהוא אוהבו או מי שהוא שונאו, מפני החשש שלא ימצא חובה לאוהבו וזכות לשונאו"¹². יחד עם זאת, כל זמן שלא התקיימה עילת פסלות בדיין, הוא אינו בן חורין להיפטר מן הדין והוא חייב לישיב בדין גם אם אחד מבעלי הדין הוא בעל מריבה"¹³

⁹לסוגיה זו במשפט העברי, ראה א' הכהן, "עצמאות הרשות השופטת", פרשת השבוע, דברים, תשס"ה, גיליון מס' 217.
¹⁰מעניין הוא המשכו של הכלל המצווה את השופט לבל "יושפע במילוי תפקידו על ידי דעת קהל, חשש מפני ביקורת או רצון לשאת חן". על עמדת המשפט העברי בסוגיה זו, ראה א' הכהן, "על 'דעת המקום' ועל 'דעת הקהל' כשיקול בהכרעת הדין", פרשת השבוע, שלח, תשס"ה, גיליון מ' 212. ובהרחבה א' הכהן, "למה יאמרו הגויים? - תדמית ישראל בעיני העמים כשיקול בהכרעת ההלכה והדין במשפט העברי", עם לבדד, בעריכת ב' לאו, ירושלים תשס"ו, עמ' 88-123; 443-454.

¹¹חושן משפט, סימן ז, סעיף ו.

¹²כתובות קה ע"ב.

¹³ראה: טור ושולחן ערוך, חושן משפט, סימן יב, סעיף א; רמב"ם, הלכות סנהדרין, פרק כב, הלכה א. וראה מ' יגודה, "עשיית משפט וסיכונה", פרשת השבוע, דברים, תשס"ח, גיליון מס' 323.

יחסי פסלות בין מורשה לדיין במשפט העברי

במקרה שיש למורשה אינטרס כלכלי בתוצאות המשפט, צריך לפסול את קרוב משפחתו מלשבת בדין, לעומת זאת, אם שכרו של המורשה קצוב מראש אין עילה לפסול את קרוב משפחתו לדין¹⁴

מי נדחה מפני מי – הדיין או המורשה?

נדרש לשאלה מי נדחה בפני מי – הדיין או המורשה, ותשובתו של הרמ"א¹⁵ היא

שאם מדובר בדיין קבוע או שהדיינים נבדקו תחילה על ידי הצדדים, שוב אף לא יכול לבחור מורשה שיש לו קרבה לאחד הדיינים. כך התובע לא יוכל לבחור לו מורשה שיגרום לפסילת הדיין אלא המורשה שלו ידחה מפני הדיין שבחר לו נתבע. לעומת זאת, אם הצדדים בחרו את מורשיהם לפני שבחרו את הדיינים שיפסקו בעיסוקם, ידחה הדיין אם יתברר שהוא קרוב לאחד המורשים.

פרק שני-גישת המשפט הישראלי

טוהר השיפוט

על פי החוק חל איסור לקחת שוחד או לתת שוחד בין צדדים שונים, כאשר צד אחד הוא עובד ציבור וצד שני הוא מקבל שירות מעובד ציבור. לצורך העניין שופטים אף הם במעמד של עובדי ציבור ולכן חוק זה חל גם עליהם.

מיהם עובדי ציבור ואת מי ניתן לשחד?

פרשנות המונח הינה רחבה, ובתי המשפט נוטים להרחיב את קבוצת האנשים הנחשבים כעובדי ציבור. למשל, בדנ"פ 10987/08 מדינת ישראל נגד ברק כהן, נפסק כי מאבטח שעבד מטעם חברת קבלן פרטית, ונשכר על ידי משרד הפנים לאבטח את לשכת מנהל האוכלוסין בירושלים, נחשב כעובד ציבור לצורך עבירת השוחד. רכיב נוסף בהגדרת העבירה הוא מתן טובת ההנאה בעד פעולה הקשורה בתפקיד. בפסיקה נקבע כי הפעולה לא חייבת להיכנס באופן פורמאלי לסמכויות עובד הציבור כדי שתהיה בעלת אהדה לתפקיד.

¹⁴נלקח על ידי מהר"י ווייל, ר' יעקב וייל מחכמי גרמניה
¹⁵שו"ת הרמ"א, סימן קד.

כלומר, כל פעולה שעושה עובד הציבור ויש לה קשר לכהונתו בתפקיד ציבורי. די בכך שעובד הציבור מנצל את השפעתו הקיימת על הציבור, גם אם אחר מבצע את העבודה. לחלופין, לא נדרש כי השוחד ניתן למען ביצוע פעולה מסוימת. אבל, אם טובת ההנאה ניתנה על מנת שבעתיד ינצל הנותן את שירותי עובד הציבור, זהו מקרה של שוחד.

העונש הקבוע בחוק לצד העבירה הינו מאסר בפועל לתקופה של עד שבע שנים. אין הבדל בין נותן השוחד למקבל, אך הנותן נושא לרוב בעונש מאסר לתקופה השווה למחצית תקופת המאסר של המקבל. לאחר הצטרפות ישראל לארגון ה-OECD, הורחבו המאמצים למיגור תופעת השוחד. במסגרתם, התווספה לחוק העונשין עבירה של מתן שוחד לעובד ציבור זר וכן הועלתה הצעת חוק להחמרה בענישה בגין עבירת השוחד.¹⁶

לפי סעיף 290 לחוק העונשין, התשל"ז-1977, "עובד הציבור הלוקח שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו, דינו - מאסר שבע שנים...". סעיף 291 מגדיר כעברה פלילית גם מתן שוחד. ואשר לשוחד בחירות, יש חקיקה מיוחדת המגדירה כעברה פלילית מתן שוחד וקבלתו בהליכי הבחירות במפלגות ובגופים ציבוריים.¹⁷ על נבחרי הציבור חלה חובת נאמנות כלפי הציבור, שהיא גם מאבני היסוד של המשפט המנהלי הישראלי.¹⁸

מקרה בוחן 1:

השופט שקיבל הזמנות למשחקי כדורסל

מיהו השופט בן-שחר חריפאי, שהוזכר בגזר הדין של השופטת הילה כהן? ובכן, מדובר בשופט תעבורה שניהל שיחה עם האלוף (מיל") אהרון יריב בעניין התיק של בנו, ונהג לקבל משמעון מזרחי הזמנות למשחקי כדורסל.

הוחלט לזכותו משוחד, אך להרשיעו בהתנהגות שלא כהלכה במילוי תפקידו ולהעבירו מכהונתו.

מאת **שבתאי עזריאל**, 23.9.05

¹⁶http://www.criminal-lawyer.co.il/%D7%A4%D7%9C%D7%99%D7%9C%D7%99_%D7%A9%D7%95%D7%97%D7%93/

¹⁷פירוט החוק בדיני שוחד- החוק השתנה והוא מפורט בנספחים.
¹⁸ראה, למשל, בג"ץ 4566/90, דקל נ' שר האוצר, פ"ד מה(1), 28.

גזר הדין של השופטת הילה כהן פורסם לציבור. הנמקות השופטים לפרסום היו בין השאר כדלקמן:
"14. ראשית לכל, רואים אנו חשיבות רבה לכך שהציבור הרחב יראה כי דין צדק נעשה עם שופטיו,
וכי לא תיווצר בציבור תחושה שמערכת המשפט פועלת במחשכים... כך, למשל, נהג השופט חריפאי
שהועמד לדין משמעת, והסכים לפירסום פסק-הדין בכדי להעמיד דברים על דיוקם. וכאמור בבד"ם
3/88 שר המשפטים נ' השופט בן-שחר חריפאי (פ"ד מב(3) 69), מפי המישנה לנשיא אלון (שם),
:(73

"על דעת באי-כוח בעל הדין, ולפי בקשתם, אנו מחליטים להתיר פרסום פסק דינו (ראה תקנה 12
לתקנות השופטים, התשל"ג-1973). בכך מבקשים אנו להביא לידיעת השופטים וכלל הצבור,
מה הן מידות ההתנהגות הנדרשות מאת שופט בישראל. ועוד מבקשים אנו - וזהו נימוקנו העיקרי
לפרסום פסק הדין - לתקן עוול שנגרם לשופט חריפאי, כתוצאה מהפצת ידיעות ושמועות בצבור
ובכלי התקשורת, שייחסו לו מעשים שמעולם לא נכשל בהם ולא הואשם בהם. פסק דינו יבהיר
את העובדות לדיוקן ולאשורן, ומשום כך החלטנו על פרסומו."

ובכן, מהו סיפורו של השופט בן שחר חריפאי...?

בשנת 1988, געשה ורעשה הארץ ממספר כתבי אישום שהוגשו כנגד מספר שופטי תעבורה,
בחשדות לקבלת שוחד, הפרת אמונים וכיוצ"ב, כל אותם מעשים שמערכת המשפט טוענת ש... הם
מלהזכיר.

לא מדובר היה במקרה אחד משותף, אלא במספר מקרים נפרדים זה מזה. אחד מהם התייחס
לשופט התעבורה בן-שחר חריפאי, ובמסגרת הדין המשמעתי, הוא הואשם בשני סעיפים:
הסעיף הראשון, התייחס לאופן טיפולו בעניינו של אסף יריב (בנו של האלוף במיל" אהרון יריב
שבינתיים נפטר). אסף, נתפס כשהוא נוהג בקטנוע ללא רישיון נהיגה וללא ביטוח ורישיון לרכב. אסף
לא התייצב לדיון וחריפאי דן אותו שלא בפניו הטיל עליו קנס ושליטת רישיון לשלוש שנים.

אלא שאהרון יריב, שהכיר היטב את חריפאי, טילפן איפה אל ידידו ושטח בפניו את הסיפור ו... מה
לא עושים בשביל חברים שבניהם נקלעו לצרה? לפי עצת חריפאי, אסף הגיש בקשה לבית המשפט,

וחרפאי אישר שהוצג בפניו רישיון נהיגה בתוקף לעת מתן הדוח (ונותרו בתוקפם סעיפי נהיגה ללא ביטוח ורישיון לרכב), אלא שבדיקה העלתה שרישיון הנהיגה שהוצג לא התייחס כלל לנהיגה בקטנוע.

ובכן, בקשר לסעיף הראשון, אמר עורך דינו דובי וייסגלס כי "השופט חריפאי לא שם לב לכך כי האישום נגד הנאשם היה על נהיגת קטנוע ללא רישיון וכי רישיון הנהיגה שהומצא לו לא כלל היתר לנהיגה בקטנוע. טעות זו נגרמה כתוצאה מהעומס העצום והמספר הרב של תיקים שבהם היה על השופט חריפאי לדון מדי יום ביומו, והשופט חריפאי מצטער עמוקות על תקלה זו." מר וייסגלס הוסיף וטען כי "השופט חריפאי מצטער על קיומה של השיחה האמורה עם האלוף יריב, דבר שהוא בניגוד לכללי האתיקה הראויים לגבי שופט, אך ביקש להדגיש, כפי שכך נאמר בכתב הקובלנה, כי כל מה שאמר השופט חריפאי בעקבות שיחה זו הוא כי על הנאשם להגיש בקשה בכתב לבית המשפט." הסעיף השני, החמור יותר, התייחס לכרטיסי הזמנה שעו"ד שמעון מזרחי נהג להשאיר לו במעטפה במזכירות בית המשפט למשחקי כדורסל, כולל למשחק גביע אירופה.

עו"ד וייסגלס לא הצדיק את המעשה, אך מאידך, טען, כי למרות שמדובר היה בהזמנות ולא בכרטיסים שנרכשו בעבורו, חריפאי הסכים שהיתה זו התנהגות שלא כהלכה כשופט, "ומאחר שמעד ונכשל, מבקש הוא לפרוש".

בית הדין התייחס לסעיף זה בפסק הדין במלים אלה: "באשר לקבלת כרטיסי הזמנה, אשר אמנם לא נועדו למכירה, אבל ניתנו על ידי עורך דין לשופט המיצג לעתים קרובות לקוחות בפניו. אין כאן חס ושלום משום לקיחת שלמונים, אבל יש כאן משום פגיעה בשלמותה ובשלומה של המערכת השיפוטית."

ואשר לגזר הדין... בית הדין הרשיע את השופט לפי הודאתו, בהתנהגות שלא כהלכה במילוי

תפקידו, עבירה לפי סעיף 18(א)(1) לחוק בתי המשפט.

בגזר הדין, הוחלט להעבירו מכהונתו כשופט אך לא לפגוע בקצבתו. חריפאי היה בעת הדיון בן 67, דהיינו קרוב לגיל פרישה. שלושת שופטיו - מנחם אלון, אהרון ברק וכליל עבוד, נימקו זאת בעברו המרשים, כמי "שהתנדב לשירות העם והתייצב לתפקידים צבאיים וציבוריים שונים".

כך השופט יצא זכאי מאשמת לקיחת שוחד.¹⁹

לא תכירו פנים המשפט

בפסק דין אליהו הורביץ נגד מדינת ישראל המערער בע"פ 1182/99 (להלן – המערער) והמערערים בע"פ 2606/99 הורשעו בבית-המשפט המחוזי, וערעוריהם הוגשו לבית-המשפט העליון. נשלחו מכתבים על ידי העיתונאי לאב בית הדין שבהם התבקש לפסול עצמו מלשפוט בעירור זה בשל קשריו החברתיים עם אחד מסנגוריו של המערער. פניית העיתונאי התבססה על כללי האתיקה שיפוטית²⁰ ועל כלל השופטים שנאמר "שופט לא ישב בדין במשפט בו קירבה משפתית או חברית".

בית המשפט העליון פסק בדין זה:

א. (1) שהיכרות או יחסי חברות בין שופט לפרקליט אינם פוסלים משופט לדון בפסק דין בו מעורב פרקליט. כלל זה מקובל לא רק בתרבות המשפטית שלנו אלא גם של שיטות משפט אחרות. כלל זה בוסס על פעמים קודמות שנותנות לגיטימציה לכך שאין חשש ממשי שחברות זו תפגע בניטרליות של השופט (151 – ז).

(2) במקרה שבו חברו של השופט הינו צד לדין או עד מרכזי נדרש השופט לחוות דעה על העדים שהם חבריו או לפסוק בעניין אישי שלהם, במקרה שבו חברו של השופט הינו פרקליט המופיע בפניו, עורך הדין אינו צד לדין, מהימנותו אינה עומדת למבחן ושירותיו המקצועיים מוענקים לאחר בעל הדין (52א).

¹⁹אתר דיון פומבי: <http://www.court.org.il/sun/sun27.htm>
²⁰תשנ"ג-1993

(3) כללי האתיקה השיפוטית לא קיבלו מעמד של כללים מחייבים, לא כדבר חקיקה ובהלכה פסוקה כל זמן שאין כלל מחייב בעניין זה, ראוי לנהוג לפי הכלל הקיים, כפי הפרקטיקה המקובלת ע"י השופטים (52-ב-ד).

ב. במקרה זה, פנה העיתונאי בבקשת הפסילה לאחר שהסתיימו הדיונים בערעורים. זמן רב ומשאבים הוקדשו בהכנה למשפט ובשמיעת הערעורים, הן על-ידי השופטים והן על-ידי בעלי-הדין. הצדדים הביעו דעתם כי מבחינתם אין על אב בית-הדין לפסול את עצמו מהמשך ההשתתפות במושב בית-המשפט. במצב זה, לא יהיה נכון והוגן כלפי בעלי-הדין אם אב בית-הדין יוציא עצמו מן המושב, וצריך יהיה לפתוח את הדיון בערעורים מחדש (52 – 53א).²¹ מפסק דין זה אפשר להבין שבמשפט הישראלי לא חל איסור מוחלט ששופט יישב בדין שיש בו סוג של קירבה שאינה חברית, ובית המשפט המליץ לקבוע כללים מחייבים ולא להתבסס רק על הפרקטיקה כלומר על מה שקרה בפועל במקרים תקדימים.

יחסי פסלות בין שופט לבין עורך דין

חוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, סעיף 53ב, הוסף בשנת 2004, שמדבר על "סייג לייצוג בשל עילת פסלות של שופט", הקובע לאמור:²²

"א) העורך-דין מתבקש לקבל על עצמו לייצג צד בהליך בבית-משפט, ויש לו יסוד להניח כי קבלת המעשה תביא לכך שהשופט שנקבע לדון באותו הליך לא יישב בדין בשל התקיימות עילה מעילות הפסלות המפורטות להלן, לא יקבל על עצמו את הייצוג אלא אם כן ההליך הוא הליך קשור להליך קודם שבו ייצג עורך הדין את אותו צד או שבית-המשפט אישר את הייצוג לפי הבקשה שהגיש עורך-הדין:

1. השופט שנקבע לדון בהליך הוא בן משפחה של עורך-הדין או שקיימת ביניהם קרבה ממשית אחרת.

²¹ החלטת השופט נלקחה מהערעור על המשפט (אליהו הורוביץ נגד מדינת ישראל)
²² לפי האמור בסעיף 53ב(ב) הוא חל גם בבתי דין אחרים דוגמת בית הדין לעבודה ובית הדין הרבני .

2. לשופט הדן בהליך או לבן משפחה מדרגה ראשונה של השופט יש ענין כספי ממשי או ענין אישי

ממשי בעורך הדין.²³

הוראת סעיף 53ב פוגעת במידת חופש העיסוק של עורך הדין, ולכן לדעת השופט י'מרזל²⁴, הכרחי היה בקביעת הוראה זו, לקבוע עילות לחובת פסילת השופט, בסעיף 77א(א1) לחוק בתי המשפט²⁵, נוצר הכרח ליצור מנגנון למניעת מניפולציות שמטרתן לפסול שופט הדן בהליך מסוים. בשביל לא לפגוע בחופש העיסוק של עורך הדין, במטרה להימנע מפגיעה קשה בבעל הדין, המחוקק ראה צורך לאזן ולרכך את איסור נטילת הייצוג, בשעה שנקבע שעורך הדין רשאי להגיש בקשה לביטול ייצוג אם נוצרה עילת פסלות, ונקבע שאם ההליך הוא המשך של הליך קודם שבו ייצג עורך הדין את בעל הדין הנוכחי, מותר לו להמשיך לייצגו גם מבלי לבקש היתר לייצגו. וראוי להדגיש שבית המשפט יבטל את בקשה הייצוג רק אם ימצא ש"הנזק שייגרם לצד להליך אם לא יתיר את הייצוג עולה על הנזק שייגרם לצד להליך או לאינטרס הציבורי בשל הפסקת הדיון או החלפת השופט". במקרה זה לא יישב בדין השופט שנוצרה כלפיו עילת הפסלות, כאמור בסעיף 77א(ב1) לחוק בתי-המשפט.

שאלת פסילת עורך דין עדיין לא הוכרעה במשפט הישראלי²⁶, אך בשנה האחרונה היא זכתה להתחשבות מחודשת בעקבות החלטה תקדימית של השופטת ד"ר ד' פלפל, שופטת בית המשפט המחוזי בתל-אביב, לפסול עורך דין מלהמשיך לייצג בעל דין בפניה, במקום להיעתר לבקשת הפסילה שהוגשה נגדה. ואלה נימוקיה בהחלטתה הנוקבת²⁷:

"טיעוניו של ב"כ התובעים אינם מצביעים על עילת פסלות, אלא על עילת זילות. איני סבורה שבית- המשפט אמור להיות במה לעורכי-הדין שלשונם אינה נקיה, משנתם מנוגדת לחוק ולפסיקה,

²³אתר דעת: <http://www.daat.ac.il/mishpat-ivri/skirot/341-2.htm>

²⁴דיני פסלות שופט (לעיל, הערה 4), עמ' 258.

²⁵ראה לעיל, הערה 4

²⁶וראוי לציין שבהחלטה שניתנה ביום 12.10.08 נעתרה השופטת אביגיל כהן, שופטת בית המשפט השלום בתל-אביב, לבקשת ארבעה מדיוני בית הדין הרבני בירושלים למחוק על הסף מחמת חסינות שיפוטית תביעת נזיקין שהוגשה נגדם על ידי עורך דין שהחליטו לפסלו מלייצג בתיקים הנידונים בפניהם, מחמת התנהגות התובע וכדי למנוע מראית עין למשוא פנים. ראה ת"א 35927/08 בש"א 167179/08 (שלום ת"א (הדיין הרב שיינפלד ואח' נ' עו"ד שטוב) פורסם ב"נבו. ("

²⁷ת"א 2171/03 (תל-אביב (גינות לאה בע"מ ואח' נ' בנק המזרחי סניף פרדס כ"ץ) ההחלטה ניתנה ביום 24.2.08 ופורסמה ב"נבו. ("

וטיעוניהם שואפים לפרובוקציה כדי להחליף שופט שהחליט החלטות קודמות לרעתם. בית-המשפט המחוזי אינו אוניברסיטה פתוחה, ואין זה חלק מתפקידו ללמד משפטים או הליכות ונימוסים... אמורים לבוא לפתחו ולהיכנס בין דלתותיו עו"ד בשלים, המכירים את עובדות התיק, מכירים את... ההלכות המשפטיות, מדברים בלשון נקיה עם חבריהם (או לפחות הקולגות שלהם) ועם ביהמ"ש לכן מסקנתי הסופית היא שכפי שלבעל-דין (ובד"כ לו ולא לעוה"ד) יש זכות לפסול שופט כדי שצדק יעשה, כך נראה לי שלביהמ"ש, יש סמכות להחליט שדלתותיו יהיו סגורות בפני עו"ד כזה, ובעל-הדין יוכל להתדיין במידה ויחליף את בא-כוחו.

לאור האמור החליטה השופטת פלפל לפסול את ב"כ התובעים מלהמשיך לייצגם וכן חייבה את התובעים בשכר טרחת עורך הדין של הנתבעים על בזבז זמן הדיון - בסכום תקדימי וגבוה מאוד בסך של 18000 ₪ פלוס מע"מ!"

על ההחלטה של השופטת לא לפסול עצמה מהדיון הוגש ערעור לבית המשפט העליון, התיק נדחה על ידי הנשיאה ד' ביינישבנימוק: "אין ההתבטאויות של בית-המשפט חריפות במידה המקימה חשש ממשי למשוא פנים בניהול המשפט"²⁸. למרות זאת, הנשיאה בייניש הגיעה למסקנה שבזכות החוסרים בהתנהגותו והתבטאויותיו של ב"כ המערער, ההחלטה לפסול את המערער מעוררת קושי, משום שיסוד עילת הפסילה אינה יחסי עורך הדין והשופט אלא עילת פסילה שנתקיימה לדעת ב"כ המערער בגין החלטות דיוניות של השופטת בהליך הנדון. לכן החליטה: "התיק יוחזר לבית-המשפט המחוזי ויש להניח כי ביהמ"ש ישקול מחדש את החלטתו בכל הנוגע לפסילת בא-כוח המערערים מלהופיע בפניו."²⁹

יש יסוד להניח שגם אם הייתה השופטת פלפל חוזרת בה מהחלטתה לפסול את עורך הדין, הדיון בפניה לא היה מתנהל על מי מנוחות ובצורה עניינית אחר שמתחה ביקורת קשה על עורך הדין. לכן, גם אם בסופו של דבר יעשה משפט צדק, אין ספק שתהיה פגיעה קשה במראית פני הצדק.

²⁸ע"א 2147/08 גינות לאה בע"מ ואח' נ' בנק המזרחי) ניתן ביום 16.4.08, פורסם באתר האינטרנט של בתי המשפט), פסקה 11 של פסק הדין.
²⁹פסקה 13 של פסק הדין.

לפי הדברים שהצגתי, נראהלדעתי שבנסיבות החריגות של המקרה, עדיף היה אילו הנשיאה בייניש הייתה מאמצת את העיקרון המופיע בתקנה נ"א לתקנות הדין של בתי הדין, והייתה פוסלת את עורך-הדין מלהמשיך לייצג שעה שבית-משפט קמא קבע שהוא התרשל במילוי תפקידו.

פרק שלישי- השוואה בין הגישות

טוהר השיפוט

במשפט העברי מחמירים מאוד על איסור ניגוד עניינים אצל השופט, עד כדי כך שאמרו שגם אם יש חשד קל לנטייה של השופט לטובת אחד מבעלי הדין, ראוי לשופט להימנע מלשפוט בעניין, למרות שאף צד לא ביקש זאת. במשפט העברי ברוב המקרים דיי בחשש סובייקטיבי של השופט כדי שיפסול עצמו מלשבת בדין, במשפט העברי 'סומכים' על השופט שיפסול עצמו מדין ברגע שיראה שיש חשש סביר לנטייה לטובת אחד מבעלי הדין.

הכללים במשפט העברי יותר מחמירים מאשר במשפט הישראלי, המאמצים בדרך כלל את המבחן האובייקטיבי של פסלות.³⁰

לא תכירו פנים במשפט

מהדברים שצינתי אפשר לראות שהמשפט העברי מחמיר מאוד בנודע טוהר השיפוט והצדק, והוא כולל בהגדרתו שם "שוחד דברים". הרמב"ם מוסיף על פי התלמוד בכך שהוא אומר

³⁰ראה למשל דברי הנשיא ברק בע"פ 6752/97 פרידן נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(5) 329, האומר: "דיני הפסילה אינם סובבים סביב תחושתו הסובייקטיבית של השופט, כפי שאינם מעוגנים בתחושתו הסובייקטיבית של הצד המבקש לפסול אותו. דיני הפסילה - המבוססים על אפשרות ממשית לדעה קדומה - מבוססים על תפיסה אובייקטיבית של עשיית משפט ומראית פני הצדק". וראה: M. Kremnitzer, "Grounds for Disqualifying a Judge", 18 I.L.R. (1983), 49; "על פסלות שופט - בעקבות ידיד תרתי משמע", בתוך: גבורות שמעון אגרנט (ירושלים תשמ"ז), עמ' 87. בסוגיה זו הופיע לאחרונה חיבורו המקיף של י' מרזל, פסלות שופט (תל-אביב תשס"ו), ועוד חזון למועד להרחיב דברים בעניינה מנקודת מבטו של המשפט העברי.

"אסור לדון למי שהוא אוהבו אף על פי שאינו שושבינו ולא רעו אשר כנפשו ולא למי ששונאו אף על פי שאינו אויב לו ולא מבקש רעתו. אלא צריך שיהיו שני בעלי דינים שיווין בעיני הדיינים ובלבם, ואם לא היה מכיר את אחד מהם ולא מעשיו אין לך דיין צדק כמוהו"³¹

לעומת זאת המערכת המשפטית כיום במדינת ישראל, כמעט אינה עוסקת בגישה מחמירה זו. אבל כללי הפסלות שהתגבשו בפסיקה המשפטית במהלך השנים יתרמו לכך שהמשפט יהיה חסר פניות. בסיס התפקיד השיפוטי הוא שיהיה שופט אינו מעורב בהתדיינות באופן אישי³². גישתו של השופט לעניין הנידון תהיה אובייקטיבית ובלתי תלויה בדעה קדומה כלפי בעל הדין. המשפט הישראלי עוסק רק בעונשו של אותו איש ציבור (שופט) ולפי חוק העונשין שהתחדש בשנת 2010 אפשר לראות שהעונש ללקיחת שוחד הוא מאסר של עשר שנים.

המשפט העברי עוסק יותר בפירוט של סוגי השוחד שיכולים לינתן לשופט, המשפט העברי מציין ששוחד לא חייב להיות חפץ או סוג של משהו פיזי אלא, שוחד יכול להיות גם גמילות טובה ואפילו בדמעות.

במשפט העברי מתואר מצב של איש שהיה מביא לאותו שופט כל יום הנאות טובות ללא קשר לשום דין אבל שהגיע מצב שאותו איש נעמד לדין החכמים פסלו עצמם לדין מכיוון שידעו שגם אם זה לא המכוון אותו הנאות טובות נחשבות כשוחד.

יחסי פסלות בין שופט לעורך דין

במשפט העברי חל איסור לדון בדין מישהו שאוהבו ולכן איסור זה חל גם על שופט לשפוט לצד עורך דין שאוהבו.

בשנת 2004 הוסף חוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, סעיף 53ב, שאומר שכשעורך דין מוזמן לייצג צד בדין יתכן המצב שהשופט יהיה חברו או חלק משפחתו אבל אם השופט לא בן משפחה

³¹וראה פירוש הרדב"ז (ר' דוד בן זמרה, מצרים וצפת, המאה ה"ז), שם, שאמנם יש איסור לדיין לדון את אוהבו או את שונאו אבל אינו נפסל לדון בשל כך, ואם עבר ודן - הדין אינו בטל, בשונה משופט שנטל שוחד דברים. רדב"ז מעיר שלדעת התוספות גם שוחד דברים אינו פוסל את הדיין ואינו אלא חומרה בעלמה.
³²ראה, בג"צ 291/72, רובינשטיין ואח' נ' ועדת הבחירות למועצת הרבנות הראשית, פ"ד כו(2) 273, מה שהביא השופט חיים כהן בעניין זה ממקורות המשפט העברי.

מדרגה ראשונה וידוע שאין שום חשש סביר לאינטרס כלכלי, העורך דין לא יקבל היתר ויצטרך לייצג צד בדין.

אפשר לראות שבין המשפט הישראלי והמשפט העברי יש דמיון מכיוון שלשניהם יש מטרה מסוימת שהמשפט יהיה הוגן וצודק איך המשפט הישראלי יש סוגיות שרק להן יש היתר מהמשפט לדוגמה לא כל קרוב משפחה לא יוכל לשפוט רק קרובי משפחה בדרגה ראשונה יצטרכו לבטל עצמם מלשפוט בדין זה.

סיכום

בעבודתי ניסיתי לסקור את ההתמודדות עם נושא כשירות השופטים, ובחנתי את שלוש הסוגיות המתקיימות בנושא זה: טוהר השיפוט (שוחד), לא תכירו פנים במשפט ויחסי פסלות בין שופט לבין עורך דין ומורשה.

אם ננסה להשוות את ההתמודדות עם הנושא המשפט העברי לעומת המשפט הישראלי יהיה אפשרי לראות שיש נקודות שיוון בניהם. ניתן לראות כי במשפט העברי קיימות סוגיות רבות באשר לנושא כשירות השופטים. למשל, שוחד, המפורט מאוד במשפט העברי ונחשב חמור ביותר.

בדומה לכך, המשפט הישראלי אומנם לא מפרט על סוגיות השוחד אך מחמיר מעוד בענישת השופט, חוק העונשין, שמטיל על איש ציבור שביצע עבירה עשר שנים של מעצר.

גם במשפט העברי וגם במשפט הישראלי דואגים לשמור שהדין יתנהל בצדק ובהוגנות ובחוסר נתינה לשופט לעבור על כללי האתיקה לדיינים ולשופטים.

בנוסף, הבחנו גם שבמשפט הישראלי ובמשפט העברי היחסים בין שופט לעורך דין הם אסור מכיוון שבגלל מצב של יחסים בין שופט לעורך דין יכול להיווצר מצב של משפט לא הוגן בגלל נטייה קלה לטובת עורך הדין.

ביבליוגרפיה

מקורות המשפט העברי:

מאמרים מתוך אתר 'דעת'

- [ivri/skirot/40-2.htm-http://www.daat.ac.il/mishpat](http://www.daat.ac.il/mishpat/ivri/skirot/40-2.htm)
- [ivri/skirot/83-2.htm-http://www.daat.ac.il/mishpat](http://www.daat.ac.il/mishpat/ivri/skirot/83-2.htm)
- [ivri/skirot/258-2.htm-http://www.daat.ac.il/mishpat](http://www.daat.ac.il/mishpat/ivri/skirot/258-2.htm)
- [ivri/skirot/341-2.htm-http://www.daat.ac.il/mishpat](http://www.daat.ac.il/mishpat/ivri/skirot/341-2.htm)
- [ivri/skirot/157-2.htm-http://www.daat.ac.il/mishpat](http://www.daat.ac.il/mishpat/ivri/skirot/157-2.htm)
- [ivri/skirot/skira.asp?id=211-http://www.daat.ac.il/mishpat](http://www.daat.ac.il/mishpat/ivri/skirot/skira.asp?id=211)
- [ivri/skirot/40-2.htm-http://www.daat.ac.il/mishpat](http://www.daat.ac.il/mishpat/ivri/skirot/40-2.htm)

מקורות המשפט הישראלי :

פסק דין- אליהו הוריביץ נגד מדינת ישראל ע"פ 2606/99 (בבית-המשפט העליון).

פסק דין-בג"ץ 4566/90, דקל נ' שר האוצר, פ"ד מה(1), 28.

ישנם השוואות הנמצאות באתר 'דעת' וקישורם נמצא במקורות המשפט העברי, שמשם לקחתי חלק מהמקורות על המשפט הישראלי.

ניספחים

סימן ה': עבירות שוחד

לקיחת שוחד [ב/1] [תשכ"ד, תש"ל] (תיקון מס' 99) תשס"ח-2008 (תיקון מס' 103) תש"ע-2010

290. (א) עובד הציבור הלוקח שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו, דינו – מאסר עשר שנים או קנס שהוא אחד מאלה, הגבוה מביניהם:

(1) פי חמישה מהקנס האמור בסעיף 61(א)(4), ואם נעברה העבירה על ידי תאגיד – פי עשרה מהקנס האמור בסעיף 61(א)(4);

(2) פי ארבעה משווי טובת ההנאה שהשיג או שהתכוון להשיג על ידי העבירה.

(ב) בסעיף זה, "עובד הציבור" – לרבות עובד של תאגיד המספק שירות לציבור.

מתן שוחד (תיקון מס' 103) תש"ע-2010

291. נותן שוחד לעובד הציבור כהגדרתו בסעיף 290(ב) בעד פעולה הקשורה בתפקידו, דינו – מאסר שבע שנים או קנס כאמור בסעיף 290(א).

מתן שוחד לעובד ציבור זר (תיקון מס' 99) תשס"ח-2008

- 291.א. (א) הנותן שוחד לעובד ציבור זר בעד פעולה הקשורה בתפקידו, כדי להשיג, להבטיח או לקדם פעילות עסקית או יתרון אחר בנוגע לפעילות עסקית, דינו כדין נותן שוחד לפי סעיף 291.
- (ב) לא יוגש כתב אישום בעבירה לפי סעיף זה אלא בהסכמה בכתב של היועץ המשפטי לממשלה.

(תיקון מס' 106) תש"ע-2010

(ג) בסעיף זה –

“מדינה זרה” – לרבות כל יחידה שלטונית במדינה הזרה, ובכלל זה יחידה ארצית, מחוזית או מקומית, ולרבות ישות מדינית שאינה מדינה, לאבות המועצה הפלסטינית;
“עובד ציבור זר” – כל אחד מאלה:

- (1) עובד המדינה הזרה וכל מי שנושא משרה ציבורית או ממלא תפקיד ציבורי מטעם המדינה הזרה, ובכלל זה מי שנושא משרה או ממלא תפקיד ברשות המחוקקת, ברשות המבצעת או ברשות השופטת של המדינה הזרה, בין בבחירה, בין במינוי ובין בהסכם;
- (2) נושא משרה ציבורית או ממלא תפקיד ציבורי מטעם גוף ציבורי שהוקם לפי חיקוק של מדינה זרה, או מטעם גוף הנמצא בשליטה ישירה או עקיפה של מדינה זרה;
- (3) עובד של ארגון ציבורי בין-לאומי, וכל מי שנושא משרה ציבורית או ממלא תפקיד ציבורי מטעם ארגון כאמור; לעניין זה, “ארגון ציבורי בין-לאומי” – ארגון שנוסד בידי שתי מדינות או יותר, או בידי ארגונים שנוסדו בידי שתי מדינות או יותר.

שוחד בתחרויות [ב/3א] [תשל"א]

292. (א) הנותן שוחד בכוונה להשפיע על קיומן, מהלכן או תוצאותיהן של תחרות ספורט או תחרות אחרת שיש לציבור עניין בקיומן או בתוצאותיהן, דינו - מאסר שלוש שנים.
- (ב) לוקח השוחד דינו כדין נותן השוחד.

דרכי שוחד [4/ב]

293. אין נפקא מינה בשוחד –

- (1) אם היה כסף, שווה כסף, שירות או טובת הנאה אחרת;
- (2) אם היה בעד עשיה או בעד חדילה, השהיה, החשה, האטה, העדפה או הפליה לרעה;
- (3) אם היה בעד פעולה מסויימת או כדי להטות למשוא פנים בדרך כלל;
- (4) אם היה בעד פעולה של הלוקח עצמו או בעד השפעתו על פעולת אדם אחר;
- (5) אם ניתן מידי הנותן או באמצעות אדם אחר; אם ניתן לידי הלוקח או לידי אדם אחר בשביל הלוקח; אם לכתחילה או בדיעבד; ואם הנהנה מן השוחד היה הלוקח או אדם אחר;
- (6) אם תפקידו של הלוקח היה של שררה או של שירות; אם היה קבוע או זמני ואם כללי או לענין מסויים; אם מילויו היה בשכר או בלי שכר, אם בהתנדבות או תוך קיום חובה;

[תשכ"ד]

- (7) אם נלקח על מנת לסטות מן השורה במילוי תפקידו או בעד פעולה שעובד הציבור היה חייב לעשותה על פי תפקידו.

הוראות נוספות [5/ב]

294. (א) המבקש או המתנה שוחד, אף שלא נענה, כמוהו כלוקח שוחד.
- (ב) המציע או המבטיח שוחד, אף שנדחה, כמוהו כנותן שוחד.
- (ג) מי שמועמד לתפקיד אף שעדיין לא הוטל עליו, ומי שהוטל עליו תפקיד אף שעדיין לא התחיל במילויו, כמוהו כממלא את התפקיד.
- (ד) במשפט על שוחד לא ייזקק בית המשפט לטענה -
- (1) שהיה פגם או פסול בהטלת התפקיד על הלוקח, במינויו או בבחירתו;

(2) שהלוקח לא עשה או אף לא התכוון או לא היה מוסמך או רשאי לעשות את הפעולה.

תיווך בשוחד ותמורה אסורה לבעל השפעה ניכרת [ב/6] [תשכ"ג, תשכ"ד, תשל"א] (תיקון מס' 90) תשס"ו-2006

295. (א) המקבל כסף, שווה כסף, שירות או טובת הנאה אחרת על מנת לתת שוחד - דינו כאילו היה לוקח שוחד; ואין נפקא מינה אם ניתנה בעד תיווכו תמורה, לו או לאחר, ואם לאו, ואם התכוון לתת שוחד ואם לאו.

(תיקון מס' 99) תשס"ה-2008

(ב) המקבל כסף, שווה כסף, שירות או טובת הנאה אחרת על מנת שיניע, בעצמו או על ידי אחר, עובד הציבור כאמור בסעיף 290(ב) או עובד ציבור זר כאמור בסעיף 291א(ג) למשוא פנים או להפליה - דינו כאילו היה לוקח שוחד.

(1) בעל השפעה ניכרת על בחירתו של מועמד לתפקיד ראש הממשלה, שר, סגן שר, חבר כנסת או ראש רשות מקומית (בסעיף קטן זה - מועמד), המקבל כסף, שווה כסף, שירות או טובת הנאה אחרת כדי שיניע, בעצמו או על ידי אחר, מועמד לעשות פעולה הקשורה לתפקידו, דינו - שלוש שנות מאסר; קיבל כאמור כדי להניע מועמד למשוא פנים או להפליה - דינו כאילו היה לוקח שוחד.

בסעיף קטן זה -

"בחירות מקדימות", "תרומה" - כהגדרתן בסעיף 28 לחוק המפלגות;

"בעל השפעה ניכרת" - מי שיש לו השפעה ניכרת על בחירת מועמד במפלגה או בסיעה, לרבות במסגרת בחירות מקדימות ולרבות בשל היותו אחד מאלה:

(1) חבר הנהלה, מוסד ביקורת או בית דין של מפלגה, או נושא תפקיד מקביל או דומה לאחד מאלה במפלגה;

(2) בעל זכות הצבעה בבחירות למועמד שבהן מספר בעלי זכות ההצבעה אינו עולה על חמשת אלפים;

(3) מי שפעל להתפקדות של מספר משמעותי, בנסיבות הענין, של בעלי זכות בחירה בבחירות למועמד; פעל אדם להתפקדות של חמישים או יותר בעלי זכות בחירה בבחירות למועמד, חזקה כי מתקיים בו האמור בפסקה זו, אלא אם כן הוכיח אחרת;

(4) אדם שתרים, גייס תרומות או הוציא כספים לשם קידום בחירתו של מועמד במפלגה או בסיעה, בשווי העולה על חמשת אלפים שקלים חדשים, או שתרים, גייס תרומות או הוציא כספים כאמור לטובת שני מועמדים לפחות באותה מערכת בחירות, בשווי העולה על חמישה עשר אלף שקלים חדשים.

"חוק המפלגות" - חוק המפלגות, התשנ"ב-1992;

"מפלגה" - כהגדרתה בחוק המפלגות;

"סיעה" - כהגדרתה בחוק מימון מפלגות, התשל"ג-1973.

(ג) הנותן כסף, שווה כסף, שירות או טובת הנאה אחרת למקבל כאמור בסעיפים קטנים (א) או (ב) - דינו כדין נותן שוחד ולמקבל כאמור בסעיף קטן (ב), דינו - מחצית העונש הקבוע באותו סעיף קטן.

(ד) לענין סעיף זה, "קבלה" - לרבות קבלה בשביל אחר או על ידי אחר.

ראיות [ב/7]

296. במשפט על עבירה לפי סימן זה רשאי בית המשפט להרשיע על יסוד עדות אחת, אף אם זו עדות של שותף לעבירה.

חילוט ושילום [ב/8]

297. (א) הורשע אדם על עבירה לפי סימן זה, רשאי בית המשפט, נוסף על העונש שיטיל -

(1) לצוות על חילוט מה שניתן כשוחד ומה שבא במקומו;

(2) לחייב את נותן השוחד לשלם לאוצר המדינה את שווייה של התועלת שהפיק מן השוחד.

חוק העונשין (תיקון מס' 103), התש"ע-2010*

1. תיקון סעיף 290 .1 בחוק העונשין, התשל"ז-1977³³ (להלן – החוק העיקרי), בסעיף 290(א), במקום "מאסר שבע שנים" יבוא "מאסר עשר שנים או קנס שהוא אחד מאלה, הגבוה מביניהם:
- (1) פי חמישה מהקנס האמור בסעיף 61(א)(4), ואם נעברה העבירה על ידי תאגיד – פי עשרה מהקנס האמור בסעיף 61(א)(4);
- (2) פי ארבעה משווי טובת ההנאה שהשיג או שהתכוון להשיג על ידי העבירה."
2. החלפת סעיף 291 .2 במקום סעיף 291 לחוק העיקרי יבוא:
- "מתן שוחד 291. נותן שוחד לעובד הציבור כהגדרתו בסעיף 290(ב) בעד פעולה הקשורה בתפקידו, דינו – מאסר שבע שנים או קנס כאמור בסעיף 290(א)."

יעקבנאמן
שרהמשפטים

בנימיןנתניהו
ראשהממשלה

ראובןריבלין
יושבראשהכנסת

שמעוןפרס
נשיאהמדינה

* התקבל בכנסת ביום י' בשבט התש"ע (25 בינואר 2010); הצעת החוק ודברי הסבר פורסמו בהצעות חוק הממשלה – 465, מיום ט"ו בכסלו התש"ע (2 בדצמבר 2009), עמ' 104.
³³ס"ח התשל"ז, עמ' 226; התש"ע, עמ' 240.